

En Pinsetur i Djursland i Fyrrerne.

Meddelt af Adjunkt F. Ascanius.

Forfatteren af nedenstaaende Skildring er min Fader, Hans Abel Leonhard Hansen, som var Adjunkt ved Randers lærde Skole fra 2. Novbr. 1844 til 29. Juli 1854; derefter blev han Sognepræst til Norup (1854—68) og til Hatting og Thorsted (1868—77), død som pastor emeritus i København 1886. Han fortæller ikke i sine Optegnelser om sit Liv (fra Barndommen til c. 1870), naar denne Tur foretoges, men da det var før hans Bryllup 1847¹⁾, maa det have været 1845 eller 1846.

Af selve Randers giver Fader en ret fyldig Beskrivelse, hvoraf jeg meddeler følgende:

Randers var en anselig By. Norden for Byen steg Jordsmonnet, Terrainet, rask til Vejrs, og Hovedgaden fra Sønderbro til Nørreport var kun en vedvarende Bakke. Byen laa smukt opad Bakken og havde over sig endnu mere Bakke. Denne er nu tilplantet helt rundt om. Fra tidligere Tid var allerede en stor, nu (c. 1845) c. 20aarig Plantning, overordentlig smuk, paa Skraaningen mod Øst, med Birk og Gran og mange andre Slags Løvtræer og venlige Gange. Mod Vest

¹⁾ Fader ægtede ¹⁸/₈ 1847 Helene Bolette Holm Ascanius, Plejedatter af Præsten i Vejlby Henrik Christian Ascanius (1788—1857) og Hustru Ane Johanne Bork.

ovenover Hvidemølleaa, som nu er forsvunden, og over Viborg Landevej løftede sig ligeledes et ældre Anlæg, »de vestre Bakker«, med dejlig Udsigt mod Vest over Gudena-Dalen. De sidste Aar, vi var i Randers, begyndte man paa den skønne Idræt at forbinde de to ældre Anlæg med Plantninger helt Nord om Byen. Nu maa de være groet til og være en mageløs Pryd for den. Et andet smukt Anlæg var Tøjhushaven. Noget Øst for Byen ved Landevejen til Mellerup laa »Nørre Jyllands Tøjhus«, en meget anelig Bygning, smykket med Frederik VI's Brystbillede, med mange tilhørende Udbygninger, ogsaa et isoleret Krudttaarn. Om det nogensinde har været brugt til Tøjhus ved jeg ej, men 1844 var den store Bygning tom, med Undtagelse af Kanonerne, til et helt eller halvt Batteri, hvis Mandskab, Holstenere, var indkvarteret i Byen. Fra Tøjhuset ned mod Gudena laa den smukke, frodige Have mod Syd og i Læ af Bakker, en Have i fransk Stil, dog noget moderniseret.

Randers havde i 1844 endnu ikke begyndt at udvide sig; den var i det hele en anelig, vel bygget By med mange snævre Gader og Stræder. Der var ej mange grundmurede Bygninger, men en Mængde af Bindingsværk, for det meste med to Etager. Mange af disse var meget anelige og smykkede med rigt Billedskærer-Arbejde og Indskrifter. Saaledes stod der paa det gamle Hus¹⁾, hvor vi flyttede ind som nygifte: »Gud bevare din Indgang og Udgang fra nu af og til evig Tid«. Havde der i Kolding²⁾ ikke været en eneste Gadelygte, var Gaderne her nogenlunde vel oplyste, og Byen gjorde et godt Indtryk som en livlig By med en dygtig Befolkning; her var megen Handel, Læseforening, en storartet

¹⁾ »Det ejedes af Rebslager With og laa paa Hjørnet af Brødergaden og Taarngyden, Huset var rundt og skævt, men et gammelt, solidt Bindingsværkshus«.

²⁾ Fader var Vikar ved Kolding Latinskole fra April 1843 til Sept. 1844.

Klub med et Theater. Indsejlingen til Byen, de 4 Mil til Udbyhøj, var meget besværlig, og det var ej saa særdeles sjældent, at Skibene brugte 4—6 Uger om dette lille Stykke. Men denne Ulempe borttoges, da man fik sit eget Bugser-Dampskib, Martello. Siden fik man endog direkte Dampskibsfart paa København, og da vi boede i »Fugleburet«¹⁾, havde vi det skønne Syn baade af Martello, der sædvanlig trak flere Skibe efter sig, og af det lille, pyntelige Zephyr og det større Cimbria, der besørgede Farten paa Hovedstaden.

Særlig i sin Ungdomstid gjorde Fader mange Udflugter; han besøgte saaledes saavel Fusingø som Støvringgaard Kloster, der laa »mildt og lunt, ligesom drømmende under Skoven og ved Fjorden, som omtrent begyndte der«, medens der »ved Fusingø var mere jydsk-dejligt, mere storartet med Skove, Bakker, Lyng og deslige«, men han naaede ogsaa saa langt som til Nimtofte og Kolind; af disse Ture omtales nærmere en Udflugt til Djurslands smukke Herregaarde:

En Pinse gjorde jeg med Adjunkterne Dorph¹⁾, Gundorph²⁾ og Linnemann³⁾ en uforglemmelig Tur til Rosenholm, Kalø, Gammel Estrup og Løvenholm. Vi havde lejet en Fjedervogn med en meget ungdommelig Kusk, der, om han end engang i et rask Sving ned ad en Bakke var nærved at

¹⁾ »En nydelig lille Villa, der var bleven opført paa en hidtil øde Grund paa det spidse Hjørne mellem Landevejen og Vejen til Tøjhushaven«. Det var opført af en Murermester Fugl.

²⁾ Laurits Reimer Dorph, f. 1809, konst. 1834, Adjunkt 1835, Overlærer 1855. † 1863.

³⁾ Frederik Gundorph, f. 1818, konst. 1843, Adjunkt 1846. † 1858.

⁴⁾ Ingvar Henrik Linnemann, f. 1818, konst. 1844, 1846 Overlærer ved Friskolen i Randers, 1848 Medlem af den grundlovgivende Rigsdag, 1849—51 Medlem af Folketinget, 1851—56 Sognepræst til Øsse og Næsbjerg, 1856—68 til Ovsted og Taastrup, 1868—92 til Raklev. Medlem af Rigsraadets Landsting 1864. Provst 1880. Medlem af Landstinget 1882.

vælte os, dog undgik dette. I smukt Vejr og med raske Heste kørte vi rask afsted. Ved Skælbro¹⁾ bøjede vi af mod Vest og kom over Lime ad Vejen imellem de 2 nær ved hinanden liggende Kirker: Skjerring og Krogsbæk, og gennem Skoven til det i en lille Sø liggende dejlige røde Rosenholm med sine Gavle og Taarne. Vi forhørte os, om vi maatte se os lidt omkring, men blev af den særdeles venlige Familie²⁾ indbudne til Frokost med dem. Den nød vi i al Jævnhed i en stor, smuk Stue og blev derefter viste omkring. Dog, foruden Riddersalen, Kapellet og Skoven fik vi ej meget at se, enten der nu ikke var synderlig mange Fortidslevninger, eller Familiens Omstændigheder kun vare smaa. Riddersalen var stor, med Kamin, Kaminbukke og en Del gamle Billeder: deriblandt den første af Slægten, der bar Navnet Rosenkrantz, jeg tror i Pilegrimsdragt og med den Rosenkrans i Haanden, han i Rom havde faaet af Paven, og som gav Anledning til Navnet Rosenkrantz³⁾. Kapellet laa i Kælderen, hvælvet og fugtigt og ej ret hyggeligt; skønt Præsten kaldes til Hornslet og Rosenholms Kapel, brugtes det ikke til Gudstjeneste⁴⁾. Haven mindes jeg ej, vi var i, men en smuk Tur gjorde vi gennem Skovhaven; paa den ledsagedes vi af et Par af Hofjægermesterens Brødre, hvoraf den ene indbød os til at lægge Vejen om ad hans Gaard Balskov. To Sønner af Hofjægermesteren kom siden i Randers i Skole og i Logis

¹⁾ Skælbro over Alling Aa, 2 Mil Syd-Øst for Randers i Lime Sogn. Paa Mansas Kort staar Navnet Skjælbro. Paa det nyeste Generalstabskort over Jylland (1914) staar Sjellebro. Trap har Skjelbro.

²⁾ Stamhuset Rosenholm besades da af Hofjægermester (senere Kammerherre) Baron Hans Henrik Rosenkrantz, † 1879, g. m. Caroline Henriette v. Düring.

³⁾ Denne af Paven (efter Sagnet) forærede Rosenkrans gav næppe Anledning til Navnet. Barner: Familien Rosenkrantz, I, S. 34

⁴⁾ Kapellet er nu restaureret og bruges til Gudstjeneste.

hos Gundorph. Den ældste Holger¹⁾ var særdeles vel begavet, han blev siden Attaché ved Gesandtskabet i Paris og døde under Byens Belejring af Preusserne, medens disse ubarmhjertige Mennesker ikke vilde tillade hans Hustru at komme ind i Byen for at pleje ham. Den yngste, Christian²⁾, skal være Forpagter af Rosenholm.

Paa Balskov³⁾ var der intet andet at se end en pæn, mindre Gaard, fuldt proppet med Møbler og andre nymodens Herligheder. De var vist nygifte, men Familien saa vi intet til og fik hverken vaadt eller tørt.

Saa gik Rejsen videre. Vi er nok tagne mod Syd, thi jeg mener, vi kom tæt til Vosnæsgaards Skov med gamle af Vinden medtagne Bøge. Derfra gik Turen over Følle-Møller og Rønde Kro til Kalø Ruin. Denne ligger paa en lille Holm, hvorud en lang Dæmning af store Sten og med Spor af Brug »i gamle længst forsvundne Tider« førte. Ruinen bestod blot af det nederste af Murene, som var et Par Alen over Jorden, og af et Taarn, hvoraf stod en 4—6 Alen. Alt andet var borte. Dog hedder det sig, at Ruinen nu fredes. Holmen laa ellers grøn og ubeboet, og intet rørte sig paa den ensomme Plet ved de skovklædte Kyster. Paa Tilbagevejen gik vi op paa »Bavnehøj«⁴⁾ og beundrede den vide Udsigt. Der traf vi en gammel, snaksom, jydsk Faarehyrde, som baade sagde os Besked om, hvad vi saa fra Højen, og hvad han brugte det Redskab — en Stok med ligesom en

¹⁾ Legationssekretær Baron Holger C. J. Rosenkrantz, † 1/2 1871, g. m. Comtesse Sophie Magdalene Raben-Levetzau, der 1876 blev gift med Kammerherre Grev Adam Moltke.

²⁾ Cand. polit. Kammerherre P. Chr. Rosenkrantz, g. m. Elisabeth Oxholm.

³⁾ Balskov ejedes 1845 af Baron Iver Chr. Rosenkrantz, der ikke var Broder, men Farbroder til den daværende Stamhusbesidder; han ægtede 1841 Karen de Lichtenberg. Meddelt af Provst Larsen, Thorsager.

⁴⁾ Bavnehøj lige Nord for Rønde By, 102 m høj.

Hale paa —, som han holdt i Haanden, til. Det var en »Ræhmand«, naar han viftede med den, troede Faarene, at det var en Rævehale (?) og kom afsted.

Vi havde en lang Vej til Løvenholm; den gik over Torsager, Ryomgaard og Marie Malene ind i temmelig øde Egne. Vi kørte efter mit Mansas Kort; af de paa dette ansatte Skovstrækninger var for det meste kun Levninger tilbage, desto mere Mose og Hede, og vor Vej blev til sidst borte under Lyng og Græs. Vi maatte spørge os for, men naaede derpaa gennem bedre Skove til det anselige Løvenholm, hvor Gundorph var kendt og havde sørget for Nattekvarter til os. Det og tilhørende Aftensmad fik vi ogsaa. Løvenholm ejedes af en Anders Pind¹⁾, af jydsk Bondeæt, en ældre Broder til Kristen Pind²⁾ paa Tustrup og til Grevinden paa Gammel Estrup, som jeg ogsaa tror, at »Ais« Pind havde i Forpagtning. Han gjaldt for at være en meget rig Mand og var gift med Laura Faith, en Datter af Ritmester Faith paa Ovst Mølle ved Randers. Løvenholm var en stor, hvidkalket Gaard med 3 Længer³⁾, adskilt fra Ladegaarden ved Grave og en længere Opkørsel. Gaarden tog sig smukt ud og syntes at være en nyere Bygning⁴⁾. Vi fik anvist et stort eller maaske to store Gæsteværelser tæt ved hinanden, men ak! der var hvide Shirtinggardiner, og Solen stod paa tidlig om Morgen, saa vi blev vækkede altfor tidlig; men op kom vi og skulde pudse os til Dagen, blandt andet have vore Skæg af, og her gik det ynkelig ud over dem, som ikke kunde rage sig selv, thi »Bondebarbereren«, der blev hentet, kunde vel rage Skægget af, men en Del Hud gik med i Købet!

¹⁾ Her er en Forveksling af Navne. Kristen Pind ejede Løvenholm og var, da han købte den, Forpagter af G. Estrup. (Trap.)

²⁾ Kristen Pind skal være Anders P., der ejede Tustrup 1832—60. (Trap.)

³⁾ Løvenholm har nu 2 Længer 3: Fløje.

⁴⁾ Hovedbygningen er gammel, opført i 16. Aarh.

Vi saa os om i den udstrakte Have — Gaardens Værelser og anden Herlighed blev ikke vist os — og kørte derfra hen at bese Pinds store Brænderi; der lærte vi blandt andet, at der af syge Kartoffler kunde dejlig brændes Brændevin. Ogsaa han fik siden en meget rar Søn paa Latinskolen, men han er nok tidlig falden for Brystsygen.

Fra Løvenholm kørte vi den ikke lange Vej til Gammel Estrup. Havde baade Rosenholm og Løvenholm imponeret os, blev vi endnu mere imponerede af denne Gaard og dens Murmasse. Der var nu først de grundmurede Ladebygninger eller rettere Udhusbygninger, men fremfor alt Gaarden selv, et stort Stykke Middelalder med sine høje og tykke, røde Mure. Der var to Etager med høje og store Vinduer og vistnok ogsaa Kælder, flere Taarne med Spir, og ved Indkørselen to sværere uden Spir, men med Skydeskaar; det saa næsten ud, som havde de været bestemte til at bære Kanoner paa deres flade Tag. Ogsaa her var Gundorph kendt, da Grevens tog ind til den Købmand, Agent Bay, hos hvem han boede. Vi kørte altsaa gennem Borgporten, holdt for en af Taarndørene, kom op ad Vindeltrappen og ind til Familien.

Paa Gammel Estrup havde der engang været stor Rigdom, da Scheelerne ejede sammenhængende Ejendomme omtrent fra Randers til Aarhus¹⁾. Rigdommen var efter haanden gaaet bort, og navnlig skal den daværende Grevindes²⁾ Mand³⁾ med stor Flothed have sat overordentlig meget til. Af de 16—18 Herregaarde, Familien dengang ejede, var nu kun Gammel Estrup tilbage — og Billederne af den og de andre, som ikke »hang« i Riddersalen, men var vævede i dens Gobelinstapeter. Denne Sal var stor og af prægtig Façon, og,

1) Skal være fra Grenaa til Viborg, der sigtes til Christen Skeel den rige 1623—88.

2) Grevinde Christiane Scheel, f. Pind, † 1855.

3) Grev Christen Scheel, † 1844.

som jeg tror, møbleret helt gammeldags. Grevinden og hendes voxne Dotre viste os om. Jeg kom i Samtale med den ældste ¹⁾, en tiltalende og ligefrem Pige paa en 18—20 Aar; desværre kom der strax efter Bud efter hende. Hun blev siden gift med Hofjægermester Bruun paa Stenalt, en rig Mand, men ingenlunde af fornem Æt; jeg tror, at han var temmelig nær beslægtet med den store Vognmand Bruun i David Skolemestersgaard paa store Købmagergade, København. En anden Comtesse ²⁾ blev gift med Løjtnant Jørgensen ved Randers Dragoner, og Sønnen ³⁾, som ogsaa gik paa Latinskolen og nu har Gaarden, giftede sig med en Søster til Løjtnant Munk, hvis Fader tror jeg var Økonomus paa Frederiks Hospital. Her blev saaledes Adeligt stærkt blandet med Borgerligt.

Der var overalt Spor af forsvunden Herlighed; saaledes stod i det høje og store Orangeri baade Orange- og Laurbær-Træer. Der var paa Gaarden indrettet et nydeligt Værelse i et Taarn, medens Dagligstuen, som vendte mod Gaarden, just ikke var saa særdeles hyggelig. Et Sted var der paa en Væg malet en kvindelig Skikkelse, det hed sig, at en Frøken der var bleven »indmuret«; først langt senere forstod jeg, at dette dog kun betød, at hun var bleven »indespærret«. Fra denne Gaard drog vi hjem, og den glade Pinse-Udflugt var saaledes endt.

(De personalhistoriske Noter hovedsagelig efter Adelsaarbogen og Hundrup: Lærerstanden ved Randers lærde Skole.)

¹⁾ Comtesse Christiane Mette, g. m. Hofjægermester Rudolph Bruun til Stenalt.

²⁾ Comtesse Anna, g. m. Ritmester Harald Julius Jørgensen.

³⁾ Grev Jørgen Scheel, † 1889, g. m. Christiane Ditlevine Caroline Munck.